
Majstorska radionica Hermana Celjskog

Zdenko Balog

Pučko otvoreno sveučilište Križevci
Prethodno priopćenje - UDK
726(497.5-3 Slavonija)(091)"14"
73.033.5(497.5-3 Slavonija)4

Pišući o Lepoglavskom samostanu, odnosno o njegovoj prvoj građevinskoj etapi, iz početka 15. stoljeća, zastupali smo mišljenje da se na liniji difuzije kasne gotike Petra Parlera ovaj objekt nalazi negdje u lancu između Ptujске Gore i mnoštva manjih objekata srednjovjekovne Slavonije s druge strane¹. Lepoglavski samostan, prema tome, postaje jedan od ključnih, ili bolje reći, matičnih objekata za širenje parlerijanske gotike u Hrvatskoj. Iza lepoglavskog samostana na toj liniji svakako stoje župna crkva svetog Mihovila u Mihovljanu kod Čakovca i kapela Ss. Trojstva na krapinskom gradu, te još neslućen broj drugih objekata. Budući da sva tri objekta povezuje osoba Hermana Celjskog, velikaša koji je rodbinski povezan i s donatorima ptujskogorske crkve, prepostavili smo formiranje majstorske radionice u Lepoglavi, koja je dulje vrijeme stajala u osobnoj službi uglednog pokrovitelja, te, radeći na većem broju njegovih

Majstorska radionica u službi Hermana Celjskog djelovala je tijekom prve polovine 15. stoljeća. Razvila se oko gradilišta lepoglavskog samostana, gdje je kontinuirana građevinska aktivnost utvrđena od 1400. do 1426. godine. Majstori iste radionice rade i na ostalim Hermanovim građevinskim zahvatima, a autor posebno obrađuje župnu crkvu sv. Mihovila u Mihovljanu kod Čakovca i kapelu Ss. Trojstva u dvoru Celjskih nad Krapinom. Majstorska se radionica razvija pod snažnim utjecajem radionice hodočasničke crkve na Ptujskoj Gori, ključnom spomeniku za širenje kasne gotike Petra Parlera prema jugu. Na taj način lepoglavski samostan i ostale građevinske izvedbe iste majstorske radionice još tijekom iste generacije preuzimaju, ali i dalje razvijaju mnoge inovacije velike praške radionice katedrale sv. Vida.

projekata, ostavila značajan utjecaj na kasnu gotiku kontinentalne Hrvatske². U tom smislu, zaključili smo, lepoglavsko gradilište postaje samostalna linija prodora kasne gotike praških Parlera, neovisna o oba kapitalna zagrebačka gradilišta.

Svjesni da se takvim gledanjem bitno odvajamo od prihvaćenog mišljenja o širenju parlerijanske gotike u srednjovjekovnoj Slavoniji, a temeljenog na tezi

¹ Z. Balog: *Pitanje difuzije utjecaja praške majstorske radionice Petra Parlera na području današnje Republike Hrvatske - s posebnim obzirom na ulogu lepoglavskog gradilišta* Lepoglavski zbornik 1996. (u tisku); Z. Balog *Klaustar pavlinskog samostana u Lepoglavi* Peristil 39/1996.; Z. Balog *Atribucija gotičke Madone s Trškog Vrh* Kaj 3-4/1997.

² Z. Balog *Pitanje difuzije...*

ugledne autorice Anđele Horvat, tražili smo dodatnu argumentaciju svome mišljenju u revidiranju stavova koje autorica iznosi o zagrebačkim gradilištima. Prema njezinom mišljenju, ova gradilišta postaju isključivi prijenosnik parlerovskih koncepcija za cijelu srednjovjekovnu Slavoniju, te, što autorica višekratno naglašava, svoju vezu s praškim gradilištem ostvaruju neposredno, vezom osobe ili više osoba između gradilišta katedrale sv. Vida u Pragu i portala sv. Marka u Zagrebu (a donekle i čitave crkve), i značajne etape na izgradnji zagrebačke katedrale³.

Bitno odstupajući od takvog gledanja, uočavamo najmanje tri utvrđena puta kojima se praški utjecaji šire preko Drave, od kojih se ovdje usredotočujemo na prije spomenuti, majstorsku radionicu u službi Hermana Celjskog⁴.

Samostan sv. Marije redovnika Svetog Pavla prvog pustinjaka, osnovao je, prema vjerodostojnoj tradiciji pavlinskih kroničara Herman Celjski 1400. godine⁵. Godina može biti sporna, ali sve ukazuje približno na taj datum. Iako pavlinska tradicija sačuvani gotički objekt u cjelosti pripisuje Ivanišu Korvinu pri kraju 15. stoljeća⁶, grbovi na sva tri ključna kamena svetišta sigurnije od subjektivnih pavlinskih vrela ukazuju da je Herman bio graditelj barem ovog dijela objekta. Komparativnom analizom i interpretacijom vrela pretpostavili smo da se osim svetišta crkve, donatorima Celjskima može pripisati još neke dijelove samostana, kapelu sv. Duha, donje dijelove lađe, zvonika i klaustar, te kapelu donatora u zapadnom krilu samostana⁷. Možda različit nego nakon obnove koju je krajem stoljeća (nakon turske pohare samostana) ostvario Ivaniš Korvin⁸, ali samostan je već u doba prvih utemeljitelja, obitelji Celjskih, bio završena cjelina.

Sudeći po zamašnosti i osmišljenosti projekta, te prema broju sačuvanih klesarskih oznaka, na lepoglavskom je samostanu radilo gotovo stotinu klesara sa znakom⁹. Nemoguće je odijeliti koji znakovi pripadaju prvoj, Celjskoj etapi, a koliko Korvinovoj obnovi. No, bez obzira na ove dvojbe, nema sumnje da stojimo pred najvećim onodobnim gradilištem zapadne Slavonije izvan Zagreba.

Kao najupadljivija cjelina građevinskog kompleksa pojavljuje se *svetište crkve*. Ova zamašna građevinska cjelina istovremeno je i revolucionarna. Smislenim odnosima veličina, dubinom svetišta kao dvostrukom širinom¹⁰, te visinom jednakom dubini, svetište je građeno na tri jarma, od kojih su prva dva križno-rebrastog, a zaključni, apsidalni zvjezdastog svoda¹¹. Sedmi krak zvijezde prodire u drugi jaram svoda. Visoka

perforacija triumfalnog luka široka je kao pola širine svetišta. Po tri prozora s južnog zida i iz apside osvjetljavaju svetište, uz zanimljiv detalj da su sva mrežišta međusobno različita. Od ostalih izvornih dijelova još su sačuvani fragmenti trodjelne sedilje pod južnim prozorom, portal sakristije i uzorak popločenja poda.

Ovdje samo spominjemo *klaustar* o kojem smo na istom mjestu opširnije pisali, a također i *kapelu donatora*¹². Vrijedan pažnje je detalj sjevernog portala crkve, jednako izvedbom kao i ikonografskim programom. Zvonik, na kojem mnogi detalji snažno ukazuju da također pripada izvornoj zamisli, jedinstven je već idejom uklapanja u ugao klaustara, odnosno načinom kako je to izvedeno. Novija istraživanja prilikom posljednjih radova iznijela su na vidjelo još jedan detalj, kameni okvir prozora na zvoniku koji je gledao na prostor pred crkvom.

³ A. Horvat *Spomenici arhitekture i likovnih umjetnosti Međimurja*, Zagreb 1956.; A. Horvat *Skulptura Parlerovog kruga na zagrebačkoj katedrali*, ZUZ NV V/VI, Ljubljana 1959.; A. Horvat *Odras praškog Parlerovog kruga na portalu crkve sv. Marka u Zagrebu*, Peristil 3/1960.; A. Horvat *Parleri iz Praga na zagrebačkom Gradecu: DA ili NE?*, Peristil 23/1980.; A. Horvat *Osvrt na parlerijansku radionicu u Zagrebu i na njezine odraze u sjevernoj Hrvatskoj*, iz starog i novog Zagreba VI/1984.

⁴ Z. Balog *Pitanje difuzije...*

⁵ O izgradnji lepoglavskog samostana opširnije s navodima vrela: Z. Balog *Geneza izgradnje lepoglavskog samostana i crkve svete Marije - reinterpretacija pavlinskih izvora*, Lepoglavski zbornik 1992.

⁶ Prema I. Kristolovec *Descriptio synoptica Monasteriorum ordinis S. Pauli 1' Eremitae in Illyrio olim fundatorum*, rukopis.

⁷ Z. Balog *Geneza izgradnje...*; Z. Balog *Klaustar pavlinskog...*

⁸ *Descriptio synoptica...*

⁹ Z. Balog *Znaci klesara i druge klesarske oznake u gotičkoj Lepoglavi*, Lepoglavski zbornik 1994.

¹⁰ Lacher, *Von des Chores Mab*, 1516. iznosi pravilne proporcije kora, no ovaj je traktat daleko zakasnio za praksom, kao uostalom i ostali kasnogotički traktati. Prema: P. Booz *Der Baumeister der Gotik*, München 1956., str. 42 id.

¹¹ Zvezdasti svod, kao jednu od svojih karakterističnih inovacija, uvodi Petar Parler na *Staromätskoj kuli* Karlovog mosta, započeto 1357., izvedeno do 1378. (prema *Umělecké památky Prahy - Staré Město, Josefov*, Prag 1996., str. 127 id.); Već krajem 14. stoljeća isti se tip svoda izvodi u koru *župne crkve sv. Martina u Hajdini* kod Ptuja (prema *Gotika v Sloveniji*, katalog, Ljubljana 1995., kat. br. 12. Lepoglavski svod izveden je prije 1415. godine, kada je crkva posvećena.

Sve ove cjeline i detalji, o kojima smo već pisali, kao i oni još neistraženi, pored smione zamisli i tehničke izvedbe, pored perfekcije klesarske izvedbe, posjeduju još jedno svojstvo u kojem prepoznajemo visokostručne majstore. Iz sačuvanih cjelina iščitavamo koncept temeljen na najvišim dostignućima suvremene geometrije, korištenje kvadriangulacijske mreže, poznavanje veza između ezoterijskih simbola i geometrije, te sasvim originalna rješenja uz korištenje svih ovih znanja.

Nažalost, bez makar osnovnih tlocrtnih podataka, malo možemo znati o konceptu *crkve sv. Mihovila u Mihovljanu* (prije župna crkva Čakovca), no sačuvani ostaci, makar u fragmentima, svjedoče o velikom zamašnom projektu¹³. Fragmenti okruglih stupova velike debljine ukazuju na višebrodnu crkvu, što je u skladu s vrelima¹⁴, a činjenica da se radi o glatkim stupovima (na ostatku sačuvana je samo jedna okrugla služba) ukazuje na koncept srodan sv. Marku u Zagrebu. Jednostavne kubične baze, a opet matematički osmišljene, vraćaju nas u smjeru Lepoglave. Među 'govorljivije' detalje spadaju ulomci rebara, mrežište prozora, skulpturalni detalji kapitela (?), te ključni kamen svoda.

Ulomci rebara, po obliku i po konstrukciji, blizanci su lepoglavskim rebrima svodova klaustara. Konstrukciju ovdje naglašavamo zbog toga što bi identičnost ili sličnost oblika mogla biti posljedica

oponašanja. Ali malo različito rebro, koje je ipak posljedica jednake konstrukcije, moglo je jedino proizaći iz istog majstorskog kruga, odnosno iste radionice. Slično je i s detaljima mrežišta prozora, dok sačuvana konzola ima karakteristične trbušaste listove, prema A. Horvat značajan 'potpis' parlerijanskog podrijetla majstora¹⁵. Ključni kamen, s monogramom 'M' i motivom grba Celjskih, brojem kontaktirajućih rebara nesumnjivo ukazuje na zvjezdasti svod. Najmanje tri klesarska znaka pronađena na mihovljanskim fragmentima nalazimo i među lepoglavskim znakovima¹⁶.

Celjski stječu Međimurje 1405. godine¹⁷, a izgradnju ove crkve slutimo nedugo potom. Dakle, gotovo istovremeno s lepoglavskim zvjezdistim svodom, prvim primjerom takvog svoda na našim prostorima, još netko gradi jednaki tip svoda. I kad ne bi bilo drugih ozbiljnih podudarnosti s lepoglavskim gradilištem, već bi i ovo bio dovoljan razlog da se preispita moguća veza oba gradilišta.

Iako su sačuvani fragmenti *krapinske kapele Ss. Trojstva* najmalobrojniji, te se uglavnom radi o ulomcima rebara¹⁸, postoje razlozi da se i na ovom objektu posebno zadržimo. Pored činjenice da za ovu crkvu imamo u vrelima podatak da ju je Herman Celjski osobno gradio¹⁹, presjeci rebara na jednak se način lepoglavskima i mihovljanskima uklapaju u istu konstrukcijsku mrežu. Znakovi klesara oni su koje poznajemo iz Lepoglave²⁰, te je to, i u nedostatku ostale grade (što očekujemo s nastavkom istraživanja lokaliteta), dovoljno za utvrđivanje veza. *Kip Madone*, na koji je kao moguću vezu s češkom gotikom već ukazala A. Horvat²¹, važna je karika za povezivanje, ali opet ne u smjeru Češke, nego s ptujskogorsko-velikondeljskom grupom, koja opet radi u Ptujskoj Gori. Ipak, pišući nedugo o ovoj temi, pretpostavili smo da se unutar lepoglavske majstorske radionice ne razvija kiparska radionica, nego da su takve potrebe mogle biti zadovoljavane i narudžbama izravno od jake kiparske radionice u susjednoj Štajerskoj²².

Privlačno bi bilo ovu temu zaključiti mnoštvom objekata gdje na razini asocijacija možemo pretpostaviti transakciju s lepoglavskom grupom. Pojedini detalji crkve sv. Križa u Križevcima, župne crkve u Nedelišču, iločki fragmenti, sve su to lokaliteti i objekti koji stoje u vezi s obitelji Celjskih, a ujedno, ako ništa drugo, barem karakterističnim parlerijanskim maskeronima ukazuju na vezu. Na moguće parlerijanske veze, analizirajući konstrukcije, mjerne sustave i profilacije, ukazao je već Z. Horvat za mnogo veći broj objekata, no ne upuštajući se u moguća određivanja veze gradilišta i majstorskih radionica²³.

¹² Z. Balog *Klaustar pavlinskog, m.dj.*

¹³ Prema uvidu u *Muzeju Međimurja - Čakovec.*

¹⁴ J. Bedeković, koji je crkvu obišao 1741. (A. Horvat *Spomenici arhitekture i...*, str. 53, bilj. 176), navodi: (...) *de Comitibus Celejæ et probabiliter ab Hermanno (...) vel fundatam, vel aedificatam ut ex Insignibus ejusdem familiae lapidi incilis, formicique Ecclesie immuratis, colligere est (...) in sanctuario esse formam vetustae goticae structurae (...) Praeterea olim amplissimam Ecclesiam, si proportio Architectonicae consideretur, fuisse, cum tribus, ut ajunt, navibus, formicae concameratis, tribusque ex utraque parte muratis columnis sustentatis, quarum navium una adhuc ad partem dexteram intrantibus extabat, sed non modicum decurtata, tempore probabiliter Lutheranae sectae Insulam pervadentis deserta ac ruinata (...)*

¹⁵ A. Horvat *Odras praškog...*

¹⁶ Z. Balog *Znaci klesara...*

¹⁷ F. Šišić *Nekoliko isprava iz početka XV st.,* Starine JAZU XXXIX/1938., isprava br. 90, 24. 05. 1405.

¹⁸ Prema uvidu u postavu krapinskog Starog grada.

¹⁹ *MONUMENTA HISTORICA EPISCOPATUS ZAGRABIENSIS - VI/45, 20. 12. 1421.: (...) Ut capella per devotissimum filium sanctitatis vestre Hermanum comitem Cilie fundata ac in honorem et sub vocabulo sancte Trinitatis in castro Crappin constructa et edificata, (...)*

²⁰ Z. Balog *Znaci klesara...*, usporedba prema uvidu.

²¹ A. Horvat *Kameni kip Bogorodice s Trškog Vrha,* Rad JAZU 381/1978.

²² Z. Balog *Atribucija gotičke Madone s Trškog Vrha,* Kaj 3-4/1997.

²³ Z. Horvat *Strukture gotičke arhitekture,* Zagreb 1989.; Z. Horvat *Mrežasti i zvjezdasti gotički svodovi u sakralnoj arhitekturi Hrvatskog Zagorja,* Kaj 4/1991.

Ipak, slijedeći istu metodu kojom smo krenuli, s većom izvjesnošću spremni smo istoj radionici pripisati samo najnužnije objekte koji zadovoljavaju sve utvrđive kriterije.

Ono što iz literature znamo o *majstorskim radionicama* pomaže nam da si bar približno predočimo djelovanje ove naše hipotetičke radionice. Školovanje klesara, kao i ostala strukovna školovanja srednjega vijeka, poznavalo je tri stupnja, a započinjao je oko 14 godina starosti²⁴. Kao šegrt (*Lehrjunge*, *Lehrknecht*) naučnik provodi prema raznim pravilima 4-5 godina, nakon čega postaje klesar (*Geselle*) i dobiva pravo na klesarski znak. Potom, klesar je dužan provesti godinu dana putujući po gradilištima i skupljajući različita iskustva. Eventualni nastavak školovanja za majstora uslijedit će nakon godine putovanja, i to dvogodišnjim školovanjem kod majstora kao majstorski pomoćnik (*Meisterknecht*). Majstori su bili organizirani u majstorske radionice, odnosno majstorske lože. O organizaciji majstorskih loža znamo malo, jer su podaci o tome bili tajni. Istražujući klesarske znakove, Ržiha je nastojao dokazati da sve njemačke lože potječu od četiri matične lože, no takvo mišljenje nije opće-prihvaćeno²⁵.

Protomajstor, projektant lepoglavskog samostana, odnosno grupa majstora, s njim dolaze direktno s Ptujске Gore, gdje su vjerojatno završili školovanje za majstore. Iskustvo Ptujске gore bit će jasno vidljivo u njihovu radu, likovnim i tehničkim rješenjima, tehnologiji (površinska obrada kamena, korištenje *mačka*, tip i način ucrtavanja klesarskih znakova). Ipak, lepoglavska grupa očigledno djeluje nezavisno od matice, što znači da se radi o samostalno formiranoj loži, a ne o zavisnoj filijalnoj radionici. To dokazuje razvoj i potpuno originalna rješenja. Lepoglavski se profili organski znatno jače integriraju u cjeline nego ptujskogorski, potpuno originalna je koncepcija portala s ravnim nadvratnikom, pojedinačna rješenja poput prizemlja zvonika također nastaju potpuno nezavisno. Dok Ptujskom Gorom, revolucionarnom u cjelini zamisli, u detalju još prevladava konzervativizam aditivnih rješenja, konzervativni prostor lepoglavske crkve obiluje izvanrednim primjerima organskog povezivanja detalja. Višekratno ponavljanje polukružnog nadvoja karakteristično je za lepoglavsko gradilište. Poznavajući put školovanja klesara, možemo slutiti da su mnoge od tih inovacija donijeli putujući klesari svojim kratkim zadržavanjem u Lepoglavi.

Novi projekti osmišljavali su postojanje majstorske radionice i kad je intenzitet radova u Lepoglavi jenjao. Naveli smo samo dva primjera, budući se radi o

gradilištima na kojima gotovo sa sigurnošću možemo utvrditi sve elemente, grade se istovremeno dok djeluje lepoglavsko gradilište, povezuje ih osoba investitora, utvrđeno je poklapanje klesarskih znakova, koristi se ista tehnologija i iste metode konstruiranja. Ova majstorska radionica, pored djela koja sama ostvaruje, važna je i zbog toga što postaje filter za prenošenje parlerijanske gotike na mnoge druge objekte koji se grade tijekom 15. stoljeća po čitavoj Slavoniji, a izvorno je potpuno neovisna o prodorima parlerijanske gotike na gradilišta zagrebačke katedrale i crkve sv. Marka na Gradecu.

Prije nego zaključimo temu o majstorskoj radionici u službi Hermana Celjskog, smatramo za shodno baciti pogled unazad. Cijelo vrijeme kao *leitmotiv* provlači se pojam parlerijanske gotike, pa ćemo na primjerima s lepoglavskog gradilišta pokušati malo promisliti o odnosu prema dalekom izvorištu, katedrali sv. Vida u Pragu.

O *katedali sv. Vida u Pragu* toliko je rečeno i napisano, da bi čak i najsazetije ponavljanje ključnih činjenica preopteretilo ovu studiju²⁶. Iako najpoznatije Parlerovo djelo, nikako nije i najpogodnije za upoznavanje s parlerovskim koncepcijama, i to zbog toga što se ovdje majstor prilagođava započetom, i značajno unapređivalom projektu. Možda nije prilika, ali spominjemo da je nepravedno prešućivano djelo vrijednog majstora Matije iz Arrasa preneglašavanjem konstruktivnijeg i inovativnijeg Parlerovog projekta. U donjim se zonama Parler prilagođava svome prethodniku, te je oštre granice između obaju rukopisa teško postaviti. Ovo iznosimo zbog toga što se na malom lepoglavskom objektu, nakon svih filtriranja, štajerske arhitekture i nepoznatih putova premošćenja od Praga do Ptujске Gore, još osjeća rukopis oba praška protomajstora. Parlerova karakteristična prožimanja grubih kubusa i profila koji, kao da su u njih urezani, suprotno Matijinom konceptu adicije profila, pri čemu u orotogonalnim kontaktima nadjačavaju horizontalni smjerovi, te Parlerovi kompromisi s takvom koncepcijom, sve se to vjerno prenosi daleko na jug.

²⁴ P. Booz *Der Baumeister...*, str. 16 id.

²⁵ F. Ržiha *Studien über Steinmetzzeichen*, Mitteilungen des C. C. 1881-83.

²⁶ Od obilne bibliografije o katedrali sv. Vida i djelu oba protomajstora navodimo samo: V. Kotrba *Kompozičná schéma kleneb Petra Parléra v chramu sv. Vita v Praze*, Umeni, Prag 1959.; K. M. Swoboda *Gotik in Böhmen*, München 1969.; Grupa autora *Katedrála sv. Vita*, Prag 1994.

Naravno da je mnogo više maha svome geniju majstor Parler mogao dati u svodnim rješenjima. Jedinstvena u koncepciji, u tehničkoj izvedbi, rješenja zvjezdastog i dvojnoparalelnog svoda obilježiti će petnaesto stoljeće, šireći se velikom brzinom.

U traganju za prepoznatljivim oblicima izvornog parlerijanskog rukopisa krenut ćemo u tri smjera, putem formalnih podudarnosti, konstruktivnih modela i tehnoloških rješenja. U svakom smjeru nastojat ćemo na temelju dostupne građe utvrditi udio štajerske gotike.

Likovnim rješenjima, analiziranim na tipu profilacije, ortogonalnom kontaktu profilacija, odnosu elemenata arhitektonske plastike, svjetla i sjene, elevacije, lepoglavski je spomenik stilski cjelovit. Uz neporecive sličnosti sa značajnijim uzorima, nije epigonsko, nego originalno djelo, ne samo u odnosu na daleku prašku katedralu, nego i na matično gradilište Ptujске Gore. Razlikujemo detalje svetišta od detalja samostanskog dijela, te i na samom svetištu, u osnovi dva tipa detalja.

Među arhaičnija, konzervativnija rješenja, bliskija ptujskogorskim detaljima, ubrajamo sediliju u svetištu, elevaciju svoda svetišta, sjeverni portal lađe, a postoje slutnje da je i kapela donatora predstavljala konzervativnije rješenje. S druge strane odnosi profilacija triumfalnog luka, portala sakristije i zvonika, prozora zvonika, empore, te svodno rješenje klaustera, moderna su rješenja, koja čak i u odnosu prema Parlerovu radu predstavljaju pomak.

Najbolje ćemo osjetiti tu razliku, usporedimo li npr. svodnu elevaciju svetišta i klaustera. Svod svetišta leži na nizu trolisnih službi, masivnih baza. Službe su prekinute kapitelima profiliranih abakusa, koji zvjezdasto strše u prostor. Nad kapitelima cvatu svodna rebra. Takva izrazito aditivna elevacija naglašava horizontalnost povezivanja kapitela međusobno i baza međusobno. Svod klaustera leži na konzolama, a samo uglovna stjecišta rebra na polustupovima. Konzole 3/8 presjeka sužavaju se uz jedinu horizontalu ukrasnog torusa, utapajući se u zidnu masu. Iz konzola na isti način izranjaju rebra, ničim prekidana niti zaustavljena u neprekinutom vertikalnom stremljenju. I sam presjek rebra ocrta u malome isti princip. Kruška svoda klaustera u neprekinutoj se krivulji širi na punu širinu rebra, dok torusi rebra svetišta, kao pridodani element izviruju iz mase rebra.

Slijedeći pažnje vrijedan detalj su parapetna rješenja prozora. Veoma često su parapeti na crkvama izvedeni nes(p)retno, te odmah upada u oči perfekcija lepoglavskog rješenja. Okapnica svetišta neprekinuto teče oko upornjaka, opravdavajući njihovo proširenje

u donjim zonama, a prozorski parapet izravno proizlazi iz površine okapnice. Rješenje prozorskog parapeta iz okapnice poznaje već Matija iz Arrasa, no on prekida okapnicu na upornjacima. Lepoglavsko je rješenje kao prepisano s ptujskogorske crkve, te i taj detalj mirno svrstavamo u niz drugih dokaza o uskoj povezanosti obaju projekata.

Lepoglavskim projektom u potpunosti dominira *kvadriangulacijski modul*, te smo moguću triangulaciju uočili tek na nekoliko detalja. Mikrokozmos lepoglavskog projekta oktagon je izveden iz dva zakrenuta kvadrata osnove 26cm (= 8"). Konstruiran pomoću Pitagorina trokuta 5/12/13, ovaj modul otkriva posebnu lepoglavsku mjeru, koju smo za sada nazvali *lepoglavski palac* (1lp" = 2.167cm = 2/3"). U gotovo svim detaljima koje smo provjeravali upisan je modul oktogona s osnovom, ovisno o veličini detalja 26 cm, ili umonožena ista veličina. Isti model pronašli smo korišten i na obrađivanim detaljima oba filijalna gradilišta, mihovljanskog i krapinskog.

Zdenko Balog:

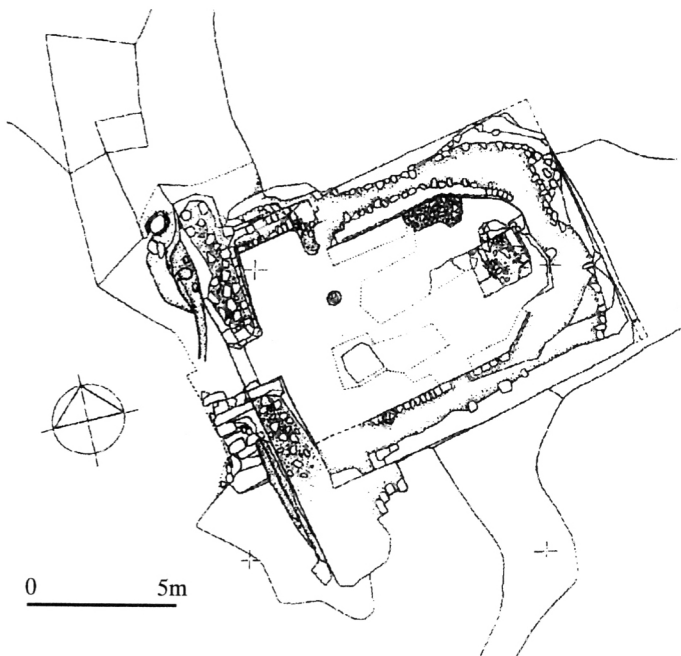
A Workshop In The Service Of Herman Of Celje

Starting from the research of the first phase of the construction of the Lepoglava Monastery in the 15th century, the author supposes that this building site played central role in the spreading of the Parlerian Gothic from Bohemia southwards into the territory of Croatia. The research has proved that, contrary to established belief, this spreading had taken place in at least three separate directions with the Lepoglava workshop being of utmost importance for one of them. The two other branches are not being discussed in this paper.

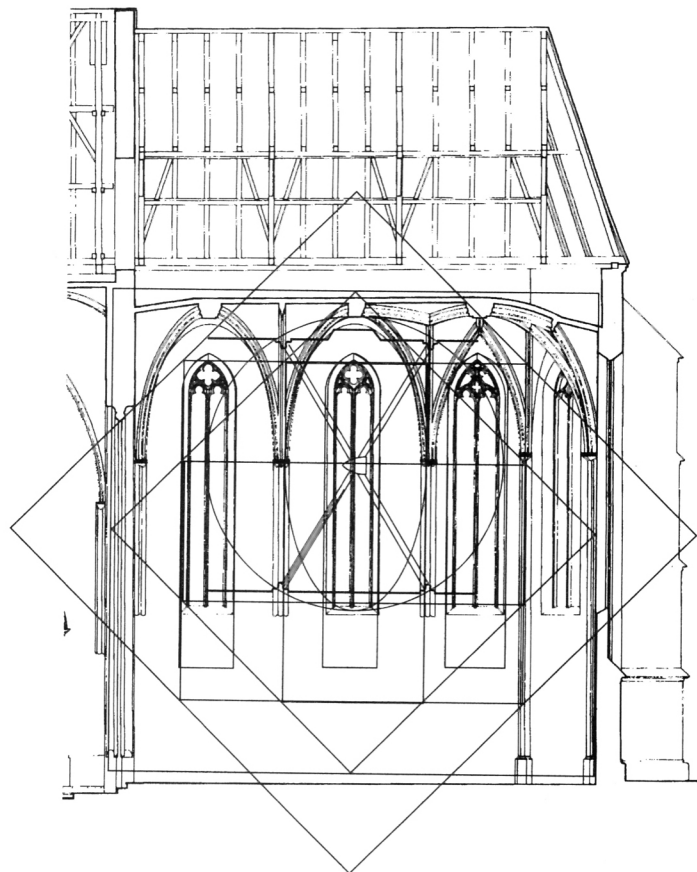
The Lepoglava construction site was one of the biggest in the Medieval Slavonia and was under direct influence from workshop of Ptujška Gora. There took place a very intensive inter fluctuation of work force as well as of advanced ideas about the skill of building. Many details and solutions of the building problems indicate closeness to the Bohemian Gothic as applied on the Prague Cathedral and in the workshop of Peter Parler. This influence, however, does not take place through Zagreb but through a circle of donor noblemen around Ptujška Gora.

Comparison of details and appearance of stonemasons' marks prove the affinity, no the key role of the Lepoglava workshop to many other late Medieval buildings in Western Slavonia.

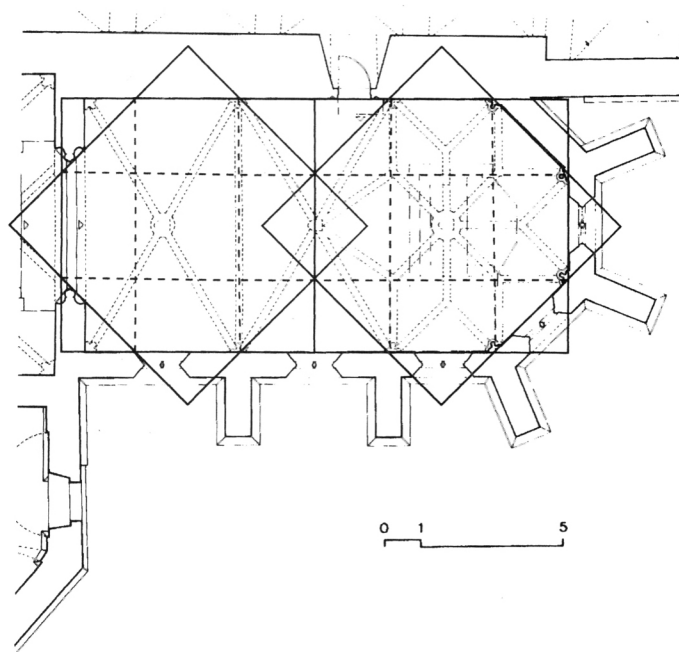
The author has established a very close affinity of the Lepoglava church to the constructions of the church of St. Michael in Mihovljan near Čakovec and the chapel of the Holy Trinity in the castle of Krapina. All these buildings, as well as some smaller ones connected only indirectly with the Lepoglava building site, have in common the intervention of Herman of Celje. This explains the connection with the Ptujška Gora workshop, too. Since the similarities exceed the usual stylistic links, the author supposes that there existed in Lepoglava an homogenous workshop controlled by Herman of Celje which was active in the first third of the 15th century. Many later day buildings testify about far fetched and lasting influence of this workshop. After the death of the powerful donor there were no new great projects which would cause the re-establishment of such an influential workshop.

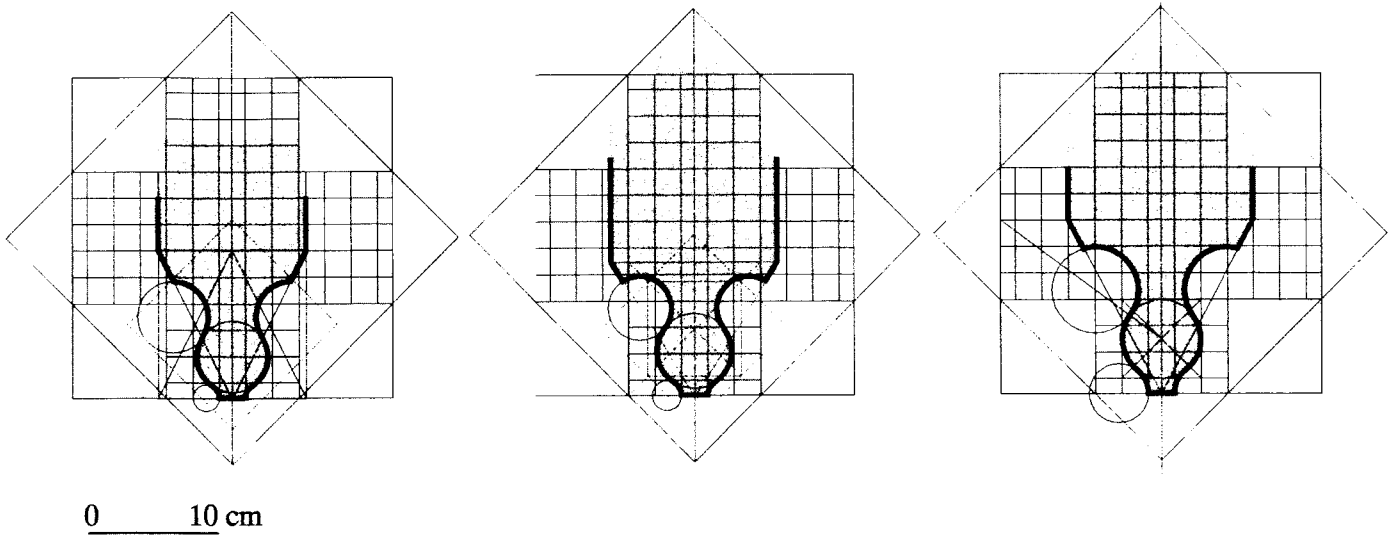
1. Nacrt nalazišta krapinskoga starog grada, detalj nalazišta na kojem je prepoznatljiv sakralni objekt, dvorska kapela Ss. Trojstva (prema Hrvatsko zagorje 1/95)

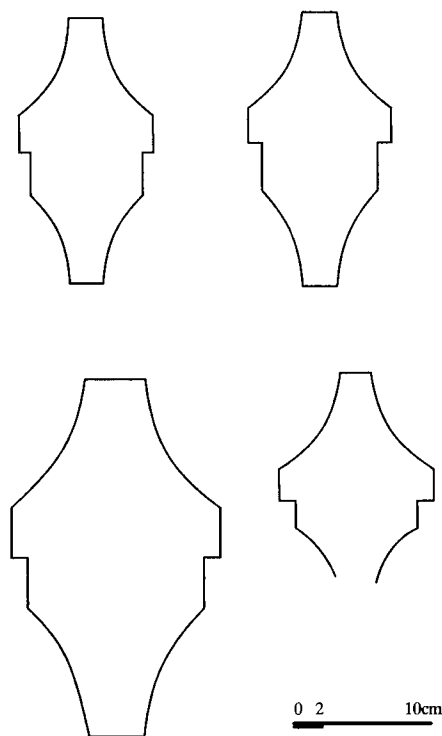
2. Ucrтана kvadrangulacijska shema konstrukcije svoda svetišta. Baza velikog kvadrata iznosi 44', odnosno 66lp', dok je konstrukcija oba jarma križnorebrastog svoda izvedena iz kvadrangulacije. Uočljivi su odnosi: dubina:širina=2:1, dubina:visina=1:1, širina triumfalnog luka:istočni zid zaključka apside=1:1

3. Ucrтана kvadrangulacijska shema tlocrtnih proporcija svetišta. Baza kvadrata iznosi 22', te uočavamo da je u dubinu svetišta računat i veći dio debljine zapadnog zida. To je uobičajeno stoga što se u dužinu prostora crkve računa i dubina niše vratiju sve do profilacije dovratnika. Pavlinska crkva sv. Marije, Lepoglava, tlocrt prema planoteci IPU

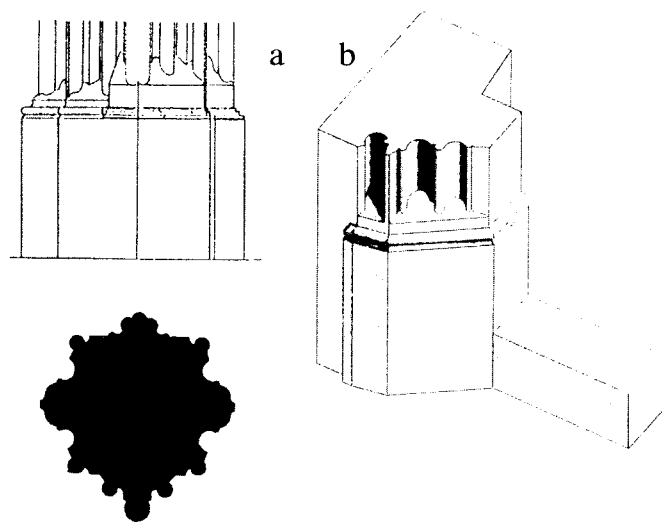

4. Usporedba konstrukcije i oblika šprljaka gotičkih prozora sopisanih objekata i nalazišta (prema vlastitim istraživanjima)

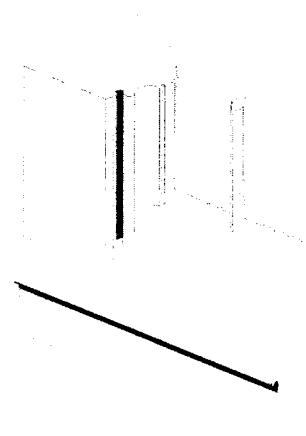

5. Usporedba mjera i oblika šprljaka gotičkih prozora s opisanih objekata i nalazišta (prema vlastitim istraživanjima)

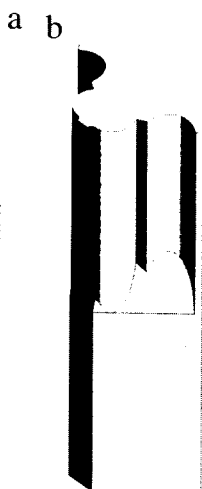
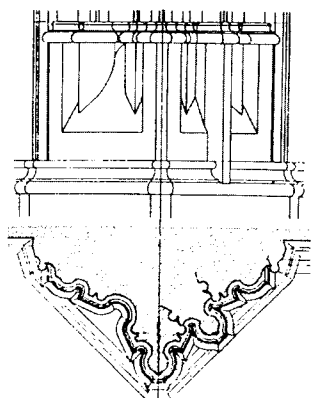

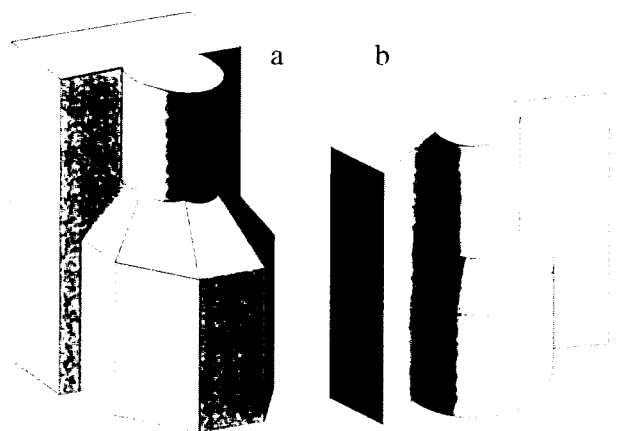
6. Usporedba nekih tipova profilacija: a-baza svežnjastog stupa katedrala sv. Vite, Prag; b-sjeverni portal lađe crkve sv. Marije, Lepoglava

8. Profilacija prozorske špalete prozora zapadnog pročelja (vlastita rekonstrukcija prema nalazu), crkva sv. Marije, Lepoglava

7. Usporedba nekih tipova profilacija: a-baza službe, na ovom primjeru vidljiv je rad Petra Parlera, kojim se on prilagođava stilu svog prethodnika Matije iz Arrasa, katedrala sv. Vite, Prag; b-baza profilacije trijumfalnog luka, Lepoglava

9. Primjeri jednostavnih profilacija: a-baza službe iz Mihovljana, Muzej Međimurja, Čakovec; b-baza službe kapitularne dvorane lepoglavskog samostana (prema nalazima iz 1972., istraživanja SUPRPMO)

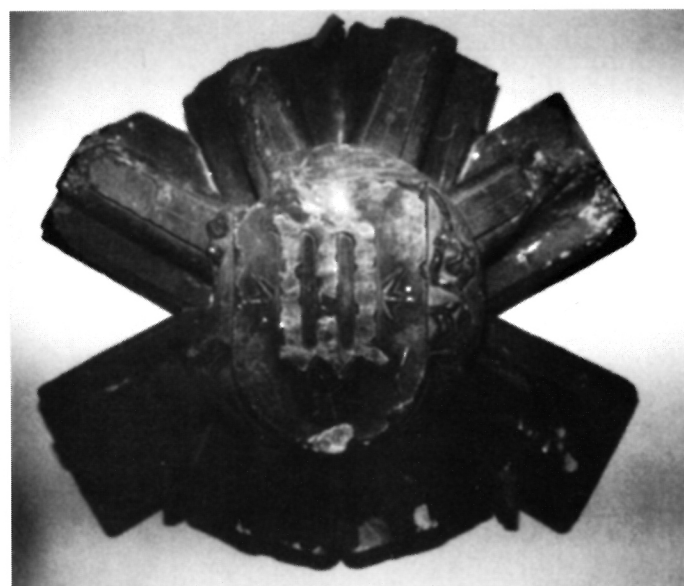
10. Svetište crkve nakon zaštitnih radova, Lepoglava, foto: M. Zadnikar

12. Svetište hodočasničke crkve, pogled s istoka, Ptuj, gora (prema M. Zadnikar, Ptuj, gora)

11. Sjeverni portal crkvene lađe konzola s vegetabilnim maskeronom, Lepoglava, foto: M. Zadnikar

13. Ključni kamen svoda sa štitom u kojem je monogram "M" i motiv grba Celjskih, župna crkva sv. Mihovila, Mihovljan, foto: M. Zadnikar, Mezej Međimurja, Čakovec